

sario esse in actuali cognitione sui, consequenter negant esse in actuali cognitione Dei. Primo a paritate rationis, vel a fortiori, quia cognitio sui videri poterat magis naturalis, quia ad cæteras Angeli operationes videbatur esse magis necessaria. Secundo, quia substantia propria est objectum magis propinquum, intrinsecum et proportionatum Angelo, ergo si hoc objectum non semper cognoscit intrinseca necessitate, quomodo ad objectum excellentius, et extrinsecum erit determinatus? Tertio et maxime, quia Angelus primario cognoscit Deum per suam substantiam, ergo si suam substantiam non necessario intelligit, nec Deum actu semper et ex necessitate cognoscit.

3. *Vera sententia.* — *Necessario Angelus semper de Deo cogitat saltem indirecte.* — Resolutio autem vera, juxta superius dicta de cognitione naturali, quam Angeli de Deo habent, tradenda est. Distinximus enim duplicem de Deo cognitionem, unam indirectam, in qua solum cognoscitur Deus ut terminus relationis et dependentiæ Angeli ab ipso: aliam directam et magis absolutam, qua Angelus directe considerat Deum, eumque quantum potest intelligere conatur. De priori cognitione dico imprimis, esse tam naturalem ac necessariam, quam est cognitio propriæ substantiæ. Probatur, tum quia cum Angelus se comprehendat non potest se cognoscere, quin se cognoscat ut opus Dei, et consequenter Deum aliquo modo cognoscat. Tum etiam quia uno et eodem actu se et Deum cognoscit hoc modo, ut supra ostensum est. Imo vero addo, quod licet Angelus suam substantiam in particulari non semper ex necessitate intelligeret, nihilominus si necessario aliquid intelligit in confuso, seu disjunctim hoc vel illud, licet in particulari nullum objectum creatum ex necessitate cognoscat, nihilominus necessario semper habere hanc cognitionem Dei. Quia etiam cognoscendo cælum aut terram, aut alium Angelum, necessario cognoscit Deum, ideoque licet nihil creatum in particulari ex necessitate cognoscat, semper Deum in particulari cognoscat, quia omnia tendunt ad ipsum, sicut ad centrum, et ab illo æque essentialiter pendent.

4. *Non tamen semper necessario directe.* — De altera vero cognitione Dei, dicimus, non habere illam Angelum ex necessitate, sed libere, ac subinde posse ab illa cessare. Probatur, tum quia nulla potest assignari sufficiens ratio hujusmodi necessitatis, tum etiam quia talis actus cognitionis Dei requirit peculiarem et magnam attentionem, et applicationem vir-

tutis intelligendi, quæ non habet causam necessariam in ipso Angelo, et potest impediri per attentionem ad res alias creatas considerandas: sicut e contrario etiam illa impeditur, ne possit Angelus res alias tam plene ac libere considerare: tum etiam quia verisimile videtur, dæmones non versari in hujusmodi consideratione DEI, quia depravatum habent affectum ratione ejus, nec propter honestatem illam amant, nec in ea delectationem aut commoditatem inveniunt: nec propter beatitudinem naturalem, illam appetunt, quia etiam illa beatitudine carent, ut postea dicemus. Nec amplius ad argumenta utriusque partis respondere necesse est.

5. *Angelus nec directe, nec in obliquo cognoscit necessario determinatum aliquod objectum creatum præter seipsum.* — De objectis vero creatis supposita 34 capitis resolutione, contra Durandum et alios, videtur clarum, Angelum nullius objecti creati determinati, et in particulari habere actualem considerationem ex necessitate. Probatur, quia non considerant ex necessitate omnia simul, ut diximus, ergo nullum determinate. Probatur consequentia, tum quia non est major ratio de uno quam de alio, tum etiam quia eadem ratione dici posset, illud esse objectum adæquatum actualis considerationis, et consequenter nihil aliud posse cognoscere præter illud, quod naturaliter cognoscit.

6. *Qui senserint contrarium.* — *Reselluntur.* — Nihilominus aliqui dicunt cum substantia sua naturaliter Angelum cognoscere omnia, quæ ad se pertinent: imo et per substantiam suam. Sic videtur docere D. Thomas, in 2, dist. 11, quæst. 2, art. 3, ad 4, ubi ex hoc principio docet, Angelum per suam substantiam cognoscere locutionem alterius. Idem tradit Ferrariensis 2, contra Gentes, cap. 101, circa finem, ad quoddam, 2 dub., et ex eodem principio infert, Angelum moventem cælum, per suam substantiam illud, ejusque motum cognoscere, semperque de illo cogitare. Citatur etiam Ægidius, tract. de cognit. Angeli, quæst. 5 et 9, et Hervæus, in 2, dist. 3, quæst. 4. Sed mihi verisimile non est, Angelum cognoscere ista omnia per suam substantiam, quia non pertinent ad ipsum ut ab intrinseco connexa cum essentia ipsius, sed ut extrinsecus commendata, vel advenientia, et ita de locutione supra dixi. Et idem est de cælo: nullo enim modo continentur in substantia Angeli, ut per illam cognoscatur. Et hoc a fortiori confirmant, quæ de cognitione specierum diximus. Unde conse-

quenter assero, ista non cognosci naturaliter, sed libere, quia non pertinent ad cognitionem propriæ naturæ, et sunt extrinsecus ordinata, vel commissa, et libere etiam adimplenda sunt.

7. *An saltem aliquid indeterminate Angelus extra se necessario noscat.* — Difficultas ergo superest, utrum Angelus confuse saltem, seu indefinite semper aliquid consideret, utendo aliqua specie, ita ut nunquam moveatur ab actu ad non actum, neque a non intelligente in intelligentem, sed ab uno actu ad alium transeat. Aliqui negant absolute, necessitari Angelum ad aliquem actum extra sui cognitionem, seu ad utendum aliqua specie indita, sive determinate, sive confuse; quia est simpliciter liber, et nulla est causa necessitans, sive ad unum singularem actum, sive ad hunc, vel illum, aut alium indefinite, seu confuse. Quæ sententia potest defendi facile, quia oppositum non potest ratione omnino cogente improbari. Et ad hoc possent induci argumenta, quibus Gregorius, 2, distinct. 11, quæst. 1, art. 2, probat, quod licet Angelus possit omnia simul intelligere, omnibus suis speciebus simul utendo, non necessario omnia semper considerat, sed potest pro sua libertate suspendere quos voluerit actus, etiamsi ad alios intellectum non applicet. Nam eadem ratio est de quolibet actu, etiamsi solum unum possit Angelus habere.

8. *Afirmatio.* — Nihilominus D. Thomas ubique videtur sentire, Angelum semper esse in actu adæquato suæ virtuti intelligendi, ideoque semper moveri ab actu ad actum, et non a privatione ad actum, neque e converso. Unde 1 part., quæst. 50, art. 1, ad 1, exponendo Damascenum, lib. 2, cap. 3, dicentem Angelum esse in perpetuo motu, ait: *Angelus dicitur substantia semper mobilis, quia semper est actu intelligens, et non quandoque actu, quandoque in potentia, sicut nos.* Et quæst. 56, art. 1, ad 3, ait: *Intellectum Angeli non esse in potentia, maxime quantum ad hoc, quod intelligit seipsum.* Ubi expendo particulam *maxime*, significat enim etiam in aliis non esse in potentia, sed maxime circa se, quia circa se est semper in eodem actu, circa alia autem vage. Et 2, contr. Gent., cap. 97, absolute docet, substantiam separatam semper actu intelligere, et cap. 101, declarat, etiam per species semper actu intelligere utendo una, quam vult, non tamen omnibus simul; *et ideo esse in eo quandam intelligentiarum successionem, in qua non succedit actus potentia, sed actus*

actui. Et in 2, distin. 3, quæst. 2, art. 4, ad 4, in fine, ait: *intellectum Angeli semper in actu esse, quia incessanter ad aliquid actu considerandum lucet, quamvis non semper eadem specie utatur, ut unum in actu intelligat.*

9. *Auctoris judicium.* — Et hæc positio videtur mihi valde consentanea rationi, et perfectioni angelicæ naturæ: nam semper esse in actu completo intelligendi per se ad perfectionem spectat, et Angelus potest id facere sine impedimento, vel fatigatione. Cur ergo ab eo actu omnino desistet, et quasi dormiens manebit? Posse enim transire de uno actu in alium, supposita limitatione, et impotentia cognoscendi simul omnia, necessarium fuit tali naturæ ad perfectionem suam: tamen desistere ab omni usu specierum nullam utilitatem affert tali naturæ, ergo valde verisimile est, vel intellectum angelicum natura sua non esse subordinatum voluntati, quoad puram suspensionem actus, sed in tantum posse cogi ad relinquendum unum actum, in quantum applicatur ad alium, quem simul cum alio habere non potest: vel voluntatem ipsam esse natura sua determinatam ad intellectum tali modo, et non alio movendum, quia perfectio naturalis hunc modum existendi in ultimo actu conaturaliter postulat. Denique etiamsi Angelus non necessario se intelligeret, non posset omnem actum suspendere, ut supra probatum est, ergo pari modo licet per substantiam suam se necessario intelligat, non poterit ab omni usu suarum specierum suum intellectum continere: nam est eadem proportio et ratio. Et e contrario si Angelus posset simul uti adæquate omnibus speciebus, semper in eo statu permaneret, ut ex supra dictis videtur valde probabile, ergo intra latitudinem potestatis suæ valde probabile est, semper esse in aliquo actu sibi adæquato, licet ipsi liberum sit hunc vel illum actum elicere, et ab uno ad alium se transferre.

CAPUT XXXVII.

UTRUM ANGELUS SIMUL POSSIT PLURA PER UNUM, VEL PLURES ACTUS INTELLIGERE.

1. Diximus, Angelum nec posse simul cognoscere omnia, quæ ab illo intelligibilia sunt, nec etiam posse carere omni actu, omnique consideratione rerum, quas per species suas cognoscere potest: nunc explicandum superest, quanta sit hæc virtus angelica circa ea, quæ simul considerare potest, vel circa actus dis-

tinctos, quos simul habere potest, vel circa multitudinem specierum quibus simul uti possit. In quo puncto supponendum est, sermonem esse de actibus, quos per naturæ suæ vires Angelus elicere potest. Nam de supernaturalibus, quos potest efficere per vires gratiæ, in libris quinto et sexto dicturi sumus, et ibi explicabimus, an possit illos simul cum naturalibus elicere, vel an ipso supernaturali ordine plures simul habere possit. Nunc vero solas vires naturales Angeli expendimus.

2. *Actum naturalem et liberum simul posse Angelum habere, certum.* — Deinde non est quæstio de actibus intellectus, uno libero, et altero naturali, seu necessario quoad exercitium. Nam actus naturalis tantum est unus, vel per modum unius, scilicet cognitio sui, quæ ad Deum, et species quas in se habet, extenditur. Quo supposito certum est, præter illum habere posse actum liberum, qui sit simul cum illo. Quia cum non possit Angelus a cognitione sui cessare, si cum illo actu non posset habere simul alium actum liberum, nunquam posset aliud a se, et a suis speciebus directe, ac perfecte cognoscere, quod dici non potest. Itaque supposita dicta sententia, ut certum etiam supponimus, posse Angelum habere plures actus intelligendi simul, unum necessarium, et alium liberum. Et ita supponunt D. Thomas, et omnes. Rationem autem reddit D. Thomas, quæst. 1, de Verit., art. 14, ad 6, quia quando Angelus se, et aliquid aliud simul cognoscit, illa cognoscit per modum unius, quia sua essentia est ratio cognoscendi se, et alia, licet non æque perfecte, quia est per se sufficiens ratio cognoscendi se, non tamen alia sine specie superaddita.

3. *Expenditur D. Thomæ ratio.* — Sed est difficilis ratio: nam cum dicitur essentia Angeli esse ratio cognoscendi se, et alia, interrogo de qua ratione cognoscendi sit sermo. Nam potest dici esse ratio cognoscendi ex parte cognoscentis, quia est principium principale cognoscendi omnia, et hoc non sufficit, quia hoc habet essentia etiam respectu omnium cognoscibilium per omnes species suas, et sic omnia cognosceret per modum unius. Unde si hoc sufficeret, posset omnia cognoscere simul. Vel potest dici ratio cognoscendi eo modo, quo species est medium cognoscendi non cognitum. Et sic non est verum, substantiam Angeli esse rationem cognoscendi se, et alia, quæ per species cognoscuntur, quia respectu aliorum, nullo modo concurrat, ut species, sed tantum, ut potentia, vel principale principium. Vel ter-

tio dici potest ratio cognoscendi, eo quod est medium cognitum conducens ad cognoscendum aliud. Et sic vel propositio etiam est falsa, vel non recte applicatur. Nam dupliciter cognoscitur ab Angelo res per speciem representata, scilicet vel imperfecte, cognoscendo speciem objective, et per illam tanquam per medium cognitum, attingendo aliquo modo rem per speciem representatam. Et sic vere dicitur substantia Angeli esse ratio cognoscendi alia imperfecte, sub Angeli substantia species comprehendendo. Sic autem non est propositio ad propositum, quia illa cognitio imperfecta alterius rei, non est alia a naturali, qua Angelus se, et sua species cognoscit, et de illa non tractamus. Alia ergo est cognitio perfecta rei representata per speciem, qua in se directe cognoscitur: et ad illam neque substantia, nec species se habet, ut ratio cognoscendi, tanquam medium cognitum, ergo respectu hujus cognitionis perfectæ, de qua tractamus, non videtur substantia Angeli esse talis ratio cognoscendi, quæ ad cognoscendum plura per modum unius sufficiat.

4. *Ratio auctoris probatior.* — Unde probabiliter dici potest, cognoscere Angelum illa simul, etiamsi illa cognoscat per modum plurium. Et ratio reddi potest, quia isti actus sunt diversi ordinis, naturalis, et liberi, et ideo non se impediunt. Vel clarius, quia virtus Angeli ad attendendum, et efficiendum non exhauritur in uno actu naturali vel solo, vel cum aliis, si quos habet quasi accessorios, quia præter id totum, quod circa se operatur ex necessitate naturæ, habet virtutem ad aliquem liberum usum specierum, quia hoc non involvit repugnantiam, imo nec difficultatem, et est consentaneum, vel potius necessarium ad perfectionem talis naturæ.

5. *Quo modo possint cognitio libera, et naturalis Angeli censerit elicite per modum unius, ac adeo ratio D. Thomæ subsistere.* — Denique, ut tollatur quæstio de modo loquendi, certum est, quando Angelus cognoscit se per suam substantiam, et alium Angelum, verbi gratia, per speciem ejus, duos actus distinctos intellectus elicere, et ex illis non componere unum, nec unum ad alium referre: vel objectum unius ad actum alterius. Et in hoc sensu posse dici cognoscere illa simul, ut plura. Nam quod illi actus sint distincti, nemo negat, præsertim cum unus dicatur esse necessarius, et alter liber, et fiant per diversas species, vel, quod plus est, unus per speciem, et alius per substantiam, ut proximum cognoscendi princi-

pium, et præterea habeant objecta omnino distincta, quæ cognoscuntur perfecte prout in se sunt, et ideo sicut in se sunt omnino absoluta, et unum non componunt, ita etiam actus quibus cognoscuntur, non uniuntur, vel referuntur aliquo modo inter se, sed tantum sunt simul in eodem intellectu. In hoc ergo sensu vere dicuntur illa cognosci, ut plura, seu simul per modum plurium. Nihilominus tamen dici possunt illi actus habere inter se quemdam naturalem ordinem, quia in Angelo cognitio alterius supponit ordinem naturæ cognitionem sui, et in illa aliquo modo fundatur, ut supra declaravi: et in hoc sensu dici potest substantia Angeli aliquo modo ratio cognoscendi alia a se, unde si hæc ratione dicatur illa cognitio per modum unius, de nomine non contendo.

6. *Angelum cognoscere omnia per modum substantiæ suæ, quid?* — Et ita etiam ut hoc obiter notetur, est sano modo intelligenda illa propositio, quam D. Thomas in dicta solutione ad 6, ex libro de causis adducit, quod *intelligentia omnia cognoscit per modum substantiæ suæ*: non enim putandum est, intelligere omnia ad instar suæ substantiæ, ita ut ex parte objecti improprio, et quasi connotativo conceptu illa concipiat, sicut nos spiritualia cognoscimus per modum materialium: in Angelis enim non ita est, sed perfecte alia creata cognoscit prout in se sunt, et per proprias species. Dicuntur ergo cognoscere omnia per modum suæ substantiæ, quoad perfectionem, et qualitatem actus, quo illa cognoscunt, quod melius explicatur verbis Dionysii, quæ idem D. Thomas adducit ex c. 7, de div. Nom., quod *Angelus cognoscit omnia secundum propriam virtutem, et naturam*. Quæ verba non inveniuntur formaliter, seu in actu signato (ut esse dicam) apud Dionysium, sed in actu exercito, dum declarat modum cognoscendi angelicum juxta ejusdem proprietatem, et naturam. Et hæc tenus de cognitione naturali, et libera.

7. *Quæstio superest de actibus liberis.* — *Prima sententia.* — *Secunda sententia.* — *Tertia sententia.* — Difficultas ergo superest de his, quæ Angelus libere considerat, an possit simul plura simpliciter, et ut plura sunt, cognoscere. Partem affirmantem defendunt plures, præsertim vero Gregorius et Durandus supra citati, qui non solum plurium, sed etiam omnium cognitionem simul Angelo tribuunt. At vero D. Thomas in alio extremo sentit, Angelum non posse cognoscere plura simul formaliter, ut sic dicam, id est, ut plura sunt, sed tantum unum, vel plura per modum unius. Ita docet,

dicta quæst. 58, art. 1, et de Anima, quæst. 58, art. 4, et 1, contr. Gent., cap. 55, et l. 2, cap. 401, quæst. 8, de Veritate, art. 14, et quodl. 7, art. 2, Capreolus 2, disp. 3, quæst. 9, concl. 9, et ad argumenta contra illam, et ibi Ægidius, p. 2, quæst. 2, art. 3, et tract. de Angelor. cognitione, quæst. 7, Cajetanus, Ferrariensis et alii Thomistæ. Citatur etiam Hervæus, tract. de motu Angel., quæst. 1, ad 3 difficultatem, et in 2, dist. 14, quæst. 2. Concordat cum hac sententia Scotus, 2 dist. 3, quæst. 9, *Dico igitur*, vers. *Responsio*, et notat, ac sequitur Herrera 2, disp. 12, quæst. 1. Tertia vero sententia inter has media esse potest, Angelum non posse cognoscere omnia simul, nec limitari ad unum objectum, nec ad plura per modum plurium. Ita sentiunt multi moderni, Molina, Vasquez, Valentina et Sotus, lib. 1, poster. q. 1, ad 4, et idem videtur sentire Major, in 2, dist. 3, q. 5, disputans contra Gregorium.

8. *Controversia præsens magna ex parte de modo loquendi.* — Potest tamen magna ex parte controversia hæc esse de modo loquendi, quia omnes fatentur posse Angelum, imo et hominem plura simul cognoscere? differentia vero illa, an tantum per modum unius, vel per modum plurium, adeo est æquivoca, ut Durandus, in dict. quæst. 8, num. 7, dicat, Angelum cognoscere omnia naturalia simul, tamen per modum unius, imo et per unum actum, D. Thomas etiam (ut paulo antea dicebam), ait, Angelum cognoscere se, et alia simul, et per plures actus, et nihilominus per modum unius. Imo et quodl. 9, art. 7, dicit Angelum beatum simul videre DEUM, et cognoscere aliquid per speciem innatam in proprio genere, tamen per modum unius, quia ipsa Dei visio est aliquo modo ratio cognoscendi omnia alia. Ut ergo tollatur quæstio de vocabulo, quæ certa, vel probabiliora nobis videntur, prius proponemus, et inde quid de dissensione opinionum dicendum sit, concludemus.

9. *Prima conclusio.* — Primo itaque dicimus, posse Angelum simul cognoscere omnia quæ per unam speciem representantur, et omnia, et singula illorum perfecte cognoscere quantum potest, et ita distincte, et absolute, ac si per plures actus illa cognosceret, ac subinde illa cognoscere, ut plura ex parte materialium objectorum, etiamsi ex parte speciei, et actus, et consequenter sub aliqua ratione unius objecti formalis, per modum unius ille cognoscat. Hæc assertio est sine dubio intenta a D. Thoma, et ita in illa conveniunt

Capreolus, Cajetanus, Ferrariensis et omnes moderni in 1 p., qui species universales admittunt. Et ratio ex supra dictis est clara, quia ideo dantur Angeli species magis, vel minus universales, quia dantur proportionatæ luminis, ejusque efficacitati, quam in usu libero suarum specierum habere potest, ergo Angelus potest uti una specie secundum totam suam universalitatem, et activitatem adæquate, et plene. Ergo potest cognoscere perfecte omnia, et singula, quæ per illam repræsentantur. Ac proinde si res illæ repræsentatæ per unam speciem sint entia absoluta omnino inter se, id est, non componentia unum, nec aliam habitudinem præter transcendentalem (ut sic dicam) inter se habentia: cognoscit unamquamque absoluto conceptu, ac si solam illam cognosceret. Quia vero illa simul cognoscit perfecte, consequenter etiam videbit, vel similitudinem, vel differentiam inter illa, quam habitudinem transcendentalem voco. Et hinc fiet, ut etiam cognoscat res illas per modum unius ratione alicujus convenientiæ, quam inter se habent, juxta supra dicta de speciebus.

10. *Confirmatur.* — Et confirmatur primo, quia non magis repugnat repræsentari plura per unam speciem expressam, seu verbum, quam per impressam, ergo admissa dicta universalitate in specie, admittenda etiam est in actu, quia ex parte intellectus angelici (ut dixi) non potest esse defectus virtutis ad attendendum, cum species juxta mensuram luminis indita sit, alioqui superflua esset species universalis impressa, si expressa non possit illi correspondere. Confirmatur denique ex visione beata, nam per illam videntur plura in Deo, quia juxta mensuram luminis illius ordinis, una species, vel essentia divina per modum unius speciei unitur intellectui beato, ergo idem est in Angelo, servata in suo ordine proportionem.

11. *Objectiones solvuntur.* — Sed objici potest, quia sequitur posse Angelum simul cognoscere distincte, et clare infinita individua, quia species universalis unius naturæ de se repræsentat omnia individua illius naturæ, etiamsi infinite futura sint, et successive possint cognosci ut præsentia: nam per adæquatum objectum illi speciei cognoscuntur simul omnia illa, saltem ut possibilia. Ad hoc responderi potest hunc progressum in infinitum in substantiis non inveniri, quia generationes non durabunt in infinitum. In accidentibus autem non esse inconveniens, ut Angelus simul infinita synecathogematice concipiat.

Sed facilius dicitur non esse necessarium, ut omnia individua futura unius naturæ per unam speciem ab Angelo intelligantur, nedum omnia possibilia, ut in superioribus dictum est. Et ita non opus est limitare conclusionem. Nam ratio facta, vel absolute, et simpliciter illam probat, vel nihil probat.

12. Secundo objicitur, quia sequitur non posse Angelum habere adæquatos actus suarum specierum, quoties habet alia objecta, de quibus semper considerat. Ut Angelus movens cælum semper est in consideratione ejus, quia semper est in voluntate movendi cælum, quam sine actuali consideratione cœli habere non potest, ut docet D. Thomas 2, contra Gent., cap. 97. Item Angelus custos semper attendit ad personam sibi commissam, et dæmon semper cogitat de igne inferni, et sic de aliis. Ad hoc respondent aliqui, hæc omnia cognoscere Angelum per suam substantiam, quia ad ipsum pertinent, et ita contineri sub naturali cognitione, quæ liberam non impedit. Ita Ferrariensis 2, contr. Gent., capit. 101, sed hoc in capite præcedenti a nobis rejectum est. Et ideo breviter respondeo primo, data sequela, consequens non esse inconveniens, quia species dantur Angelo secundum naturæ capacitatem: accidentiarum autem est, quod propter specialem occupationem mentis (ut sic dicam) non possit Angelus libere uti aliis speciebus adæquate. Secundo dicitur, fortasse id nunquam contingere. Nam in primo exemplo de motoribus cœlorum forte sufficit illa imperfecta consideratio, quam de cœlis habent in suis speciebus intelligibilibus objective cognitæ, ut eos movere possint, vel certe tam parum distrahuntur illa cognitione, ut non impediuntur, quominus omnia repræsentata per unam speciem possint cognoscere, licet fortasse cum minori aliquo conatu quoad attentionem. De Angelis vero custodibus dicitur, per visionem beatam, vel supernaturalem esse semper in illa vigilia sine impedimento naturalis cognitæ. De dæmonibus judico nullum esse inconveniens, quod impediuntur: quantum poterit Deus necessitate illos, si velit, ad illam actualem considerationem sui status, et relinquere illos expeditos ad alia intelligenda.

13. *Secunda conclusio.* — Secundo dicendum est, si Angelus habeat unum actum adæquatum in attentione, ex extensione uni speciei universali, et sibi inditæ, non posse aliquid aliud simul actu cognoscere. In hoc etiam omnes conveniunt. Et probatur ex eodem prin-

cipio, quia una species universalis est adæquata virtuti, et luminis intellectus angelici, cui naturaliter indita est. Ergo si secundum illam adæquate operetur, absolute habet actionem suæ activitati adæquatam, ergo non potest simul aliam actionem elicere. Antecedens supponimus ex commensuratione speciei ad lumen angelici intellectus, ut explicuimus. Et prima consequentia est nota ex terminis, quia si duo sunt adæquata uni tertio, etiam sunt adæquata inter se, ergo si intellectio est adæquata speciei, et lumen intellectus est suæ speciei universali adæquatum, etiam intellectus, et intellectio sunt adæquata inter se. Unde facile probatur secunda consequentia, quia quod plenum est, augeri non potest, nec Angelus existens in adæquato loco potest simul esse in alio, vel in majori nec potentia potest extra objectum adæquatum extendi. In præsentem enim licet objectum adæquatum unius speciei non sit simpliciter adæquatum potentia, nihilominus est adæquatum potentia, ut actualiter operanti: utique ultra intellectio, quasi resultantem ex natura, ut jam explicatum est. Nec in hac assertionem inveniō difficultatem, vel aliquem formaliter contradicentem. Nam etiam Scotus, qui putat unamquamque speciem Angeli, etiamsi particulares sint, adæquare virtuti angelici intellectus, consequenter dicit, non posse habere simul nisi unum actum, etiam sit circa unam rem tantum per unam speciem repræsentatam. Qui consequenter loquitur, licet coarctet nimis, et limitet virtutem simul attendendi, et actualiter intelligendi Angelorum.

14. *Tertia conclusio procedens ex suppositione.* — *Obiectio contra suppositionem.* — *Responsio.* — Tertio dicendum est, si Angelus velit uti inadæquate suis speciebus universalibus, optime potest simul intelligere multa, pluribus, et distinctis actibus, per plures, ac distinctas species elicitos. Hæc assertio supponit posse Angelum uti inadæquate specie universali. Quod docuit Ferrariensis 2, contra Gent., cap. 101, et allegat D. Thomam, q. 8, de Verit., artic. 13, ad 2, et 8, ubi dicit ab una specie habituali posse varias cogitationes prodire. Et quamvis D. Thomas ibi de intellectu humano loquatur, tamen inde sumit ipse argumentum: quia si homo potest non habere actum adæquatum suæ speciei, sed per speciem hominis, verbi gratia, nunc considerare, quod sit animal, nunc quod sit rationalis: cur non potest Angelus in suo ordine per speciem repræsentantem plura, quædam illorum, vel

etiam unum tantum actu considerare? Hanc ergo suppositionem veram existimo, quia (ut supra dicebam) species non est per se determinata ad agendum per modum formæ naturalis, sed est subordinata potentia, cui inest, ut juxta modum suum illa utatur. Intellectus item Angeli non fertur naturaliter ad consideranda objecta intelligibilia, sive per plures, sive per unam speciem repræsententur, sed motioni voluntatis subditur. Ergo potest voluntas pro sua libertate applicare intellectum ad considerandum de hac, vel alia per eandem speciem, nec est cur ad adæquatum usum talis speciei necessitetur, etiamsi illa uti velit. Et confirmatur, quia eadem est ratio partis, et totius; ergo, si totus usus speciei est liber, etiam liberum erit, uti ex parte tali specie, et non integre. Sicut etiam liberum est Angelo se applicare ad locum adæquatum, vel inadæquatum, vel se: aut aliam rem majori, aut minori velocitate movere: ita etiam hic usus inadæquatus speciei intelligibilis Angeli possibilis est. Adverto tamen ad illum maxime necessarium esse illum prævium actum naturalem, quo intellectus suas species intuetur, et earum objecta aliquo saltem imperfecto modo attingit: alioqui intelligi non potest, quomodo voluntarie possit uti specie ad hanc, vel illam rem considerandam, et non adæquate ad totum objectum, etc. Sed objici potest, quia actus inadæquatus non erit ejusdem speciei cum adæquato: virtus autem Angeli videtur determinata ad eliciendos actus talis speciei. Respondetur, fortasse illos actus solum differre, ut magis vel minus perfectos in eadem specie. Vel non esse inconveniens, quod eadem potentia eliciat actus specie diversos, per idem principium eminens, quando illo inadæquate pro sua libertate utitur.

15. *Probatur jam conclusio quoad pluralitatem intellectuum.* — Hoc ergo supposito probatur assertio, scilicet, posse Angelum simul uti duabus speciebus eliciendo duos actus illis inadæquatos, per quos plura simul cognoscat, et perfecte unumquodque illorum, quantum ab illo Angelo cognosci potest. Primo quidem, quia cognoscere simul tot res non excedit virtutem talis Angeli, ergo ex hac parte non repugnat habere simul illos actus. Consequentia clara est, et antecedens patet, quia idem Angelus utendo adæquate una ex illis speciebus, plures rerum quidditates posset cognoscere, ut supponitur. Sed multitudo rerum repræsentatarum per duas species inadæquate, id est, partim per unam, et partim per aliam